

ВІДГУК
офіційного опонента ЯСНОЛОБ ІЛОНИ ОЛЕКСАНДРІВНИ
на дисертаційне дослідження Малиш Ірини Анатоліївни
«УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАНОГО СЕКТОРУ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 073 Менеджмент

Ознайомлення з текстом дисертації здобувача та опублікованими науковими працями за тематикою дослідження, стали підставою для характеристики основних результатів дисертаційного дослідження та визначення його відповідності критеріям, викладеним у Постанові Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 979).

1. Актуальність дослідження.

Дисертаційна робота Малиш Ірини Анатоліївни на тему **«Управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору»** надзвичайно актуальна, адже регіональна політика інноваційного розвитку аграрного сектору нині не сформована, державні стимули до інновацій є поодинокими й не мають системності. На більшості сільськогосподарських підприємств структури управління не адаптовані до вирішення складних завдань інноваційно-інвестиційної діяльності. Зв'язок з науковими установами та запозичення наукових знань з-за кордону не є досить поширеним явищем в аграрному секторі. Управління здійснюється без урахування інноваційної складової розвитку підприємства, а технологія виробництва сільськогосподарської продукції, як правило, є застарілою. Тому дослідження сучасних засад управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору є актуальним, а пошук напрямів його удосконалення є одним з пріоритетних завдань вітчизняної економічної науки.

Наукове дослідження проводилось відповідно до тематики наукових досліджень кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва за темами: «Науково-методологічне забезпечення підприємницької, маркетингової, логістичної, діяльності підприємств агропродуктового комплексу та розвитку земельних відносин на інвестиційно-інноваційних заходах» (№ державної реєстрації 0116U000001), у межах якої автором обґрунтовано науково-методологічні основи управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств аграрного сектору та напрями їх удосконалення; «Теоретико-методологічне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на ринках продукції, ресурсів, послуг та інформації на інвестиційно – інноваційних та маркетингових засадах» (№ державної реєстрації 0121U108930), у межах якої автором теоретично визначено стан і тенденції розвитку управління інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору й напрями модернізації інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку аграрних підприємств.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Детальне ознайомлення із дисертацією Малиш Ірини Анатоліївни дозволяє зробити висновок, що логіка дослідження визначена її метою та завданнями. Структура роботи послідовно розкриває вирішення поставлених завдань, які дозволили автору провести поглиблене дослідження теоретико-методичних засад та розроблення дієвих заходів, механізмів та інструментів щодо управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору. Обґрунтованість висновків, положень і рекомендацій, викладених у дисертаційному дослідженні, та їх достовірність підтверджується чітким окресленням об'єкту і предмету дослідження.

При проведенні дослідження авторкою опрацьовано та узагальнено значний масив наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців з питань управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств

аграрного сектору, який дозволив обґрунтувати її позицію щодо необхідності розробки нових та удосконалення існуючих складових організаційно-економічного забезпечення, зорієнтованих на дотримання принципів концепції сталого розвитку та економіки знань.

Обґрунтованість представлених в дисертаційній роботі висновків та положень підтверджується одержаними результатами комплексного аналізу особливостей управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору, опрацюванням численних наукових публікацій, присвячених досліджуваній проблемі, репрезентативністю вихідної інформації, кваліфікованим використанням економічних методів дослідження, а також успішною апробацією одержаних результатів. Все це у підсумку дозволило здобувачеві забезпечити достатньо високий рівень достовірності дослідження, обґрунтованості одержаних результатів та пропозицій, спрямованих на вирішення поставлених в дисертаційному дослідженні завдань.

Теоретичною та методичною основою дослідження стали положення економічної теорії, наукові розробки з питань обґрунтованого підходу щодо управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору, законодавчі та нормативні акти України щодо регулювання економічних процесів у галузі. Інформаційною базою дисертаційного дослідження є економічні огляди, монографії й науково-аналітичні статті вітчизняних та іноземних авторів, інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях та на офіційних сайтах мережі Інтернет, особисті розробки, дослідження та результати особистих спостережень автора, закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, нормативна і довідкова література, а також наукова інформація, що має форму недрукованої продукції і розміщена у світовій комп'ютерній мережі Internet.

З метою вирішення визначених у дослідженні завдань здобувачем використано загальнотеоретичні методи наукового пізнання економічних процесів і явищ, такі як: діалектичний метод, метод системного аналізу,

узагальнення фундаментальних положень економічної теорії, аналіз наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних економістів з проблем удосконалення управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору.

Для реалізації поставлених у роботі завдань були застосовані наступні методи: метод аналізу і синтезу (вивчення предмета й об'єкта дослідження, оцінка економічних зв'язків та взаємозалежностей між інноваційно-інвестиційною діяльністю та чинниками, що на неї впливають), монографічний (дослідження сутності поняття «інвестиції», «інновації», «інноваційно-інвестиційна діяльність», класифікації інновацій та інвестицій за різними ознаками), графічний метод (ілюстрування структури та динаміки економічних показників), математичного вирівнювання (встановлення тенденцій зміни окремих економічних показників у часі), метод експертних досліджень та метод групування (виявлення впливу основних чинників на процес управління інноваційно-інвестиційним розвитком аграрного сектору), метод Монте-Карло (для моделювання результатів впровадження інновацій в сільськогосподарському підприємстві та розрахунку показників оцінки ефективності інвестицій), абстрактно-логічний (теоретичне переосмислення й узагальнення результатів дослідження, формування висновків) та ін.

Дисертаційну роботу відрізняє аргументованість та логічність викладеного матеріалу, наукова обґрунтованість теоретичних положень та фахове використання доказової бази. Одержані результати відповідають поставленим завданням та меті дослідження. Все це дозволяє зробити висновок про те, що представлена дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, характеризується достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності положень, висновків та рекомендацій.

3. Оцінка структури та обсягу дисертації.

Дисертація оформлена згідно діючих вимог. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і

додатків. Загальний обсяг роботи становить 248 сторінок, з яких основного тексту – 203 сторінок. Робота містить 20 таблиць, 32 рисунка; 13 додатків на 23 сторінках. Список використаних джерел налічує 161 найменування і розміщується на 20 сторінках.

У першому розділі «Теоретико-методичні підходи до управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств аграрного сектору», досліджено існуючі трактування поняття «інноваційно-інвестиційна діяльність» підприємств аграрного сектору. Узагальнено сучасні особливості їх інвестиційно-інноваційної діяльності, розроблено стратегічні пропозиції, які стосуються як державного рівня так і безпосередньо підприємства, що здатні покращити ситуацію щодо інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Проаналізовано наукові дослідження вчених стосовно показників оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.

У другому розділі «Моніторинг розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору», встановлено, що наукові дослідження та розробки в Україні ще не набули такого значного поширення, як в країнах Євросоюзу. Порівняння частки витрат на виконання НДР у ВВП в Україні та країнах ЄС показало, що вона є нижчою у два рази порівняно з Польщею та у 4 рази порівняно з середнім показником по ЄС.

Проведено дослідження чинників впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток аграрних підприємств, яке базується на застосуванні експертних методів оцінювання із залученням експертів як з освітніх і наукових аграрних установ, так і з сільськогосподарських підприємств та включає в себе оцінку політико-правових, маркетингово-економічних, міжнародних, фінансових, соціальних та екологічних чинників.

За допомогою засобів імітаційного моделювання (метод Монте Карло) було спрогнозовано ситуацію інвестування коштів в інноваційний проект з застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА) при обробітку озимої пшениці, кукурудзи та соняшнику. Отримані результати моделювання показали, що всі три проекти можуть бути прийняті для втілення в діяльності аграрних

підприємств за умови дотримання технології виробництва і придбання насіння прогресивних високопродуктивних сортів.

У третьому розділі «Удосконалення системи управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору», визначено, що у процесі узагальнення концептуальних підходів до управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємства є однією з найскладніших ланок управління і вимагає консолідації зусиль усього управлінського апарату підприємства. При цьому кожна з функцій управління: планування, організації, мотивації та контролю набуває нового змісту. Запропонована автором загальна схема інвестиційного проектування на різних фазах розвитку інноваційного проекту містить у собі всі необхідні складові для успішного здійснення інноваційної діяльності аграрних підприємств.

4. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Наукова новизна сформульованих в дисертаційній роботі основних положень, висновків і рекомендацій полягає у розробці теоретичних та методичних підходів щодо удосконалення системи управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору і представлена сукупністю теоретичних та прикладних положень, що виносяться на захист, зокрема:

вперше:

- проведено дослідження чинників впливу на інвестиційно-інноваційний розвиток аграрних підприємств, яке, на відміну від існуючих, базується на застосуванні експертних методів із залученням експертів як з наукових установ, так і з діючих підприємств та включає в себе градацію відповідей експертів щодо інтенсивності задоволення/незадоволення рівнем інноваційного забезпечення розвитку аграрних підприємств за шкалою Харрінгтона.

удосконалено:

- наукові підходи до формування організаційно-економічного механізму інноваційно-інвестиційного розвитку а також етапи його реалізації, які на відміну

від розроблених, визначають пріоритетність мети та місії підприємства та включають економічний, маркетингово-економічний, організаційно-виробничий, фінансовий, соціальний і екологічний механізми;

- методичні підходи до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору, які базуються на використанні методу Монте-Карло і дозволяють провести ґрунтовний аналіз інвестиційного проекту ще на етапі його вибору, до втілення в життя;

- концептуальні підходи до управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору, які, на відміну від існуючих, включають процеси планування, організації, мотивації та контролю та зосереджені на пошуку оптимальної організаційної структури управління організацією;

- сучасні методи управління інноваційно-інвестиційним розвитком в аграрному секторі на трьох рівнях: загальнодержавному, регіональному та на рівні підприємства, що спрямовані на створення передумов інноваційно-інвестиційного розвитку та стратегічних напрямів управління ним;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні підходи до обґрунтування сутності поняття «інноваційно-інвестиційна діяльність», які, на відміну від наявних, враховують специфіку аграрного сектору і пропонують трактування цього поняття як процес впровадження інновацій, який враховує особливості ведення сільськогосподарської діяльності та спрямований на вдосконалення чи оптимізацію вже існуючої виробничої або управлінської структури, чи на диверсифікацію основної діяльності;

- методичні підходи до оцінки ризиків та ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, що, на відміну від розроблених, пропонують застосування системи показників оцінки ефективності інвестицій в комплексі з показниками фінансового стану підприємства, розрахованими до та після впровадження інновації та з урахуванням вартості грошей в часі;

- дослідження особливостей і сучасних тенденцій розвитку інновацій в

аграрному секторі, які дозволили виявити скорочення інноваційного потенціалу галузі та намітити перспективні напрями вкладення коштів в інновації, такі як органічне землеробство, застосування агродронів, зелена енергетика (біогаз, сонячна енергетика, вітрові парки);

- наукові напрацювання вчених щодо шляхів модернізації інноваційно-інвестиційного забезпечення аграрних підприємств, які, на відміну від існуючих, включають не лише технічне оновлення основних засобів, а й такі складові як: модернізація кадрового потенціалу, модернізація джерел фінансування інновацій, модернізація інноваційного забезпечення аграрних підприємств. (Взято з вступу)

5. Наукове та практичне значення роботи, використання результатів дослідження

Основні наукові результати, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження доведено до рівня конкретних методичних розробок і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору. Запропонований концептуальний підхід підтверджується довідками про впровадження його результатів і положень. Результати дослідження використані ННЦ «ІАЕ» (довідка № 10/363 від 02.12.2021 р.); Департаментом агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 08-34/09/1766 від 27.10.21 р.); Харківською районною державною адміністрацією Харківської області, відділу містобудування та архітектури, агропромислового розвитку та екології (довідка № 86/190 від 07.10.2021 р.); Харківським національним аграрним університетом ім. В. В. Докучаєва (довідка № 01-24/1353 від 01.12.2021); ДП ДГ «Елітне» Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН України (довідка № 9/74 від 21.09.2021 р.).

6. Повнота викладення положень дисертації у опублікованих працях.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 21 наукових працях загальним обсягом 7,34 ум. друк. арк., 7 з них у наукових фахових

виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних – 6, у зарубіжних виданнях – 1, матеріалах наукових конференцій – 13.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

1. У підрозділі 1.1 дисертаційного дослідження автор наводить стратегічні пропозиції щодо розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору. До поданого переліку нами хотілося б додати наступні: створення позитивного інвестиційного іміджу підприємства, поліпшення показників балансу підприємства (зменшення заборгованості, нарощування грошових коштів та резервів тощо), формування організаційної структури управління, спрямованої на інноваційний розвиток. Всі ці заходи, на нашу думку, сприятимуть залученню додаткових інвестиційних ресурсів на підприємство.

2. Як відомо, обіг інвестованих коштів у сільському господарстві відбувається повільно: у рослинництві він триває один рік, у тваринництві – дев'ять місяців. На нашу думку, у роботі варто було б звернути на це більше уваги, а також на способах зменшення цього негативного впливу з метою створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

3. У другому розділі дисертаційного дослідження при оцінці чинників впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток хотілося б побачити розрахунки впливу ціни інноваційної продукції на обсяги інвестування коштів в інновації у аграрному секторі. Адже саме ціна на екопродукцію, іншу інноваційну продукцію є визначальним фактором для інвесторів та підприємств-новаторів і саме вона спонукає до збільшення вкладення коштів в інновації.

4. Одним з наглядних способів представлення сприятливості інвестиційного клімату та відкритості економіки до запровадження інновацій є міжнародні рейтинги економік з цих питань. Зокрема, Doing Business Project – рейтинг простоти ведення підприємницької діяльності, рейтинг Bloomberg – рейтинг інноваційних економік світу та Global Innovation Index – рейтинг країн світу з проведення інновацій. Варто було б дослідити місце України в цих рейтингах і перспективи її подальшого розвитку.

5. Поділяючи думку дисертантки, підкреслюю актуальність проблем модернізації основних засобів сільськогосподарських підприємств. Імпонує твердження, що сільське господарство потребує нової сучасної техніки для інноваційних перетворень. Водночас, доцільно було б розрахувати ефективність введення в експлуатацію нової техніки з урахуванням різних методів амортизації та розрахувати очікуваний фінансовий результат.

Слід зазначити, що наведені зауваження не знижують наукового та практичного значення дисертаційного дослідження Малиш Ірини Анатоліївни та не впливають на позитивну оцінку роботи.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Малиш Ірини Анатоліївни дає підстави констатувати відсутність фактів порушення дисертанткою академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень та відомостей. Робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використані методики досліджень та джерела інформації.

9. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація відповідає встановленим вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є самостійно виконаним науковим дослідженням

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Наукові положення, висновки і пропозиції щодо управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору сформульовані й обґрунтовані автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті положення, які є особистими розробками здобувача.

10. Загальний висновок

Дисертація Малиш Ірини Анатоліївни на тему: «Управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору» є завершеним науковим дослідженням, відзначається науковою новизною і практичною цінністю. Обґрунтованість основних наукових положень, висновків і пропозицій узгоджується із темою дисертації. Дисертація є завершеною, цілісною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Опубліковані наукові праці відповідають змісту дисертації та у повній мірі характеризують науковий доробок автора. Виявлені зауваження та пропозиції не знижують загального високого рівня дисертаційного дослідження.

Отже, враховуючи актуальність теми, наукову новизну, теоретичне обґрунтування, вихідні положення, практичне значення, а також одержані результати дисертаційного дослідження, можна зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Малиш Ірини Анатоліївни на тему «Управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку підприємств аграрного сектору», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, за спеціальністю 073 – Менеджмент, повністю відповідає вимогам п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 № 167 (зі змінами Постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 979) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017р. № 40, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету

І.О. Яснолоб

